

Ocena dorobku naukowego, działalności dydaktycznej i organizacyjnej
dr Alicji Witalisz w związku z wszczęciem postępowania o nadanie
stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo

A. Sylwetka naukowa habilitanta

Dr Alicja Witalisz uzyskała tytuł magistra filologii angielskiej na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1998 r. na podstawie pracy, napisanej pod kierunkiem dr hab. Ewy Willim, pt. *Privative and reservative derivations in English and Polish*. Po ukończeniu studiów czyli od 1998 r. pracowała w Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych na UJ, ale już w trakcie tego zatrudnienia rozpoczęła pracę w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. S. Pigonia w Krośnie (1999 - 2014). W tym okresie współpracowała z Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych na Uniwersytecie Jagiellońskim (2000 – 2007), natomiast od 2008 r. związała się z ówczesną Akademią Pedagogiczną, gdzie jest do tej pory zatrudniona na etacie adiunkta w Katedrze Językoznawstwa Angielskiego Instytutu Neofilologii (Filologia Angielska) Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. W 2006 r. Kandydatka otrzymała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa na Wydziale Polonistyki UJ na podstawie dysertacji zatytułowanej *Anglosemantyzmy w języku polskim – ze słownikiem*. Rozprawa ta została przygotowana pod kierunkiem prof. dr hab. Renaty Przybylskiej. Od uzyskania stopnia doktora aktywność naukowa p. A. Witalisz została znacznie zintensyfikowana, o czym piszę poniżej.

B. Ilościowa ocena osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta

Dr Alicja Witalisz przed otrzymaniem stopnia doktora opublikowała 7 artykułów, zredagowała 1 tom samodzielnie, 1 w zespole redaktorów, a w okresie po uzyskaniu stopnia doktora drukiem ukazały się: 2 monografie, 19 artykułów, 4 tomy pod jej redakcją oraz 1 recenzja. W bazie *Publish or Perish* w okresie 11 lat odnotowano 19 publikacji, indeks Hirscha wynosi 3,

a liczba cytowań - 43. Niektóre artykuły dr Alicji Witalisz ukazały się w czasopismach z listy MNiSW: lista B *SLing*, lista C *Język Polski*.

Nie odnotowano udziału w projektach badawczych, tylko współudział wraz z pracownikami z Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz z pięciu innych uniwersytetów europejskich w przygotowaniu wniosku o grant badawczy na projekt zatytułowany *Slavic Languages Development Prospects within the European Multilingual Frame until the End of the 21st Century* w ramach programu „Horyzont 2020”.

W okresie poprzedzającym uzyskanie doktoratu p. A. Witalisz uczestniczyła w 3 międzynarodowych i krajowych konferencjach, a od momentu uzyskania stopnia doktora wzięła czynny udział w 21 konferencjach krajowych i międzynarodowych w Polsce oraz za granicą.

Habilitationka otrzymała trzykrotnie nagrody Rektora PWSZ w Krośnie (2001, 2007, 2013).

C. Opisowa ocena osiągnięcia naukowego habilitanta

Przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe Habilitantki w rozumieniu art.16 ust. 2 Ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dz. U. nr 65, poz. 595, z późn. zmianami) oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego to monografia zatytułowana *English loan translations in Polish. Word-formation patterns, lexicalization, idiomaticity and institutionalization*. Książka ta ukazała się w serii *Studies in Language, Culture and Society* pod redakcją Anny Duszak, Andrzeja Kątnego i Piotra Ruszkiewicza wydawanej przez wydawnictwo Peter Lang. Praca została przed opublikowaniem zrecenzowana przez dwu wybitnych niemieckich anglistów prof. Hansa-Jürgena Dillera i Hansa Sauera. Liczy 350 stron. Jak pisze Habilitantka w autoreferacie, celem monografii „był nie tylko przyczynek do leksykografii polskiej w postaci zidentyfikowania kalk pochodzących z języka angielskiego, lecz także omówienie i zegezemplifikowanie procesów semantycznych, leksykalnych i morfologicznych, które towarzyszą procesowi zapożyczania oraz instytucjonalizacji kalk w języku pożyczającym”. Mogę stwierdzić, że cel ten został osiągnięty z dobrym skutkiem, a sama monografia stanowi oryginalny i poważny przyczynek do badań nad wpływem angielszczyzny na język polski.

Wyżej przedstawiony cel badania znajduje odzwierciedlenie w układzie monografii. Po krótkim wstępie Autorka najpierw przedstawia teoretyczne założenia pracy, które nie ograniczają się do zreferowania literatury przedmiotu, a wręcz odwrotnie wiele dotychczasowych ustaleń zostaje poddanych krytyce, a Alicja Witalisz występuje z autorskimi propozycjami, jakim jest przede

wszystkim zaproponowanie własnej definicji kalki strukturalno-semantycznej (*loan translation*) oraz określenie kryteriów jej identyfikacji w tekście. Również wyróżnia nie tylko wspomniane kalki, ale także kalki semantyczne oraz kalki pośrednie pomiędzy tymi dwoma kategoriami, które nazywa kalkami semantycznymi związanymi (*bound semantic loans*). Podobnie, po przytoczeniu szeregu podziałów kalk zaproponowanych przez licznych uczonych przedstawia własną klasyfikację angielskich kalk strukturalno-semantycznych występujących w polszczyźnie w oparciu o zebrany materiał badawczy. Autorka jednak przyznaje, że zaproponowana przez nią typologia nie jest wolna od pewnych ograniczeń, np. niemożności jednoczesnego brania pod uwagę wszystkich odstępstw od obcego etymonu. Po owych cennych rozważaniach teoretycznych Kandydatka przystępuje do analizy zebranego materiału, zwracając uwagę na procesy semantyczne zachodzące podczas kalkowania z języka obcego, jak i na te, którym kalki podlegają po wprowadzeniu do języka-biorcy. Wreszcie w części empirycznej monografii jest również mowa o leksykalizacji kalk strukturalno-semantycznych, a także o efekcie leksykalizacji semantycznej czyli idiomatyczności kalkowanych wyrażen, jak i ich metaforyzacji. Poza tym na podstawie analizy zebranego korpusu Autorka dochodzi do wniosku, że rozwój semantyczny kalk może być niezależny od polisemii angielskiego modelu lub też może być z nim identyczny. W części analitycznej rozprawy A. Witalisz dodatkowo wskazuje pola semantyczne, które są w największym stopniu wzbogacane przez kalki strukturalno-semantyczne. Wreszcie zajmuje się ich instytucjonalizacją, jak i omawia rozmaite rodzaje ich asymilacji w polszczyźnie.

Po tym bardzo skrótowym przedstawieniu treści omawianej monografii, przechodzę do jej oceny, co wydaje się zadaniem daleko ważniejszym dla recenzenta. Pragnę na początku stwierdzić, iż książka ta wypełnia lukę w badaniach nad wpływem języka angielskiego na polski, gdyż dotychczas nikt na taką skalę nie zajmował się tym wycinkiem kontaktu językowego. Począwszy od artykułu Konecznej z 1936/37 roku głównie opisywano wpływ angielszczyzny na poziomie leksykalnym, co wynika z bezdyskusyjnego faktu, iż jest on zarówno największy, jak i najbardziej widoczny. Stosunkowo niewiele publikacji poświęcono wpływom poza-leksykalnym, jakkolwiek wiadomo, że są to te elementy przejmowane z języka obcego, które budzą najmniejszy sprzeciw wśród rodzimych użytkowników języka, gdyż na ogół nie są odczuwane jako pożyczki. Pomimo tego, iż angielskie zapożyczenia semantyczne, a także kalki językowe w szerokim tego słowa znaczeniu zaczęły się pojawiać w polszczyźnie już w latach 60-tych XX wieku, a na znacznie większą skalę w czasach nam współczesnych, językoznawcy polscy nie poświęcali im nazbyt wiele uwagi. Jedynie w nielicznych publikacjach, chociażby mojego autorstwa, pojawiały się drobne wzmianki informujące o istnieniu tych zjawisk. Ostatnio wprawdzie ukazało się parę artykułów poruszających tę problematykę (np. Wach 2013, Zabawa

2015), niemniej jednak oczywistym przykładem, a zarazem chlubnym wyjątkiem bardziej pogłębionego zainteresowania tą tematyką jest nieco zmieniona wersja rozprawy doktorskiej Alicji Witalisz pt. *Anglosemantyzmy w języku polskim - ze słownikiem* (Kraków: Tertium, 2007) oraz omawiana monografia będąca podstawą przewodu habilitacyjnego. Z tego powodu wydaje się, że ktokolwiek zechce zająć się nie-leksykalnymi kontaktami angielszczyzny z językiem polskim będzie musiał sięgnąć zarówno do obu książek autorstwa Alicji Witalisz, jak i Jej artykułów poświęconych tym zagadnieniom.

Układ pracy, stanowiącej podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego, jest przejrzysty, a wywód logiczny. Autorka zreferowała dotychczasową literaturę przedmiotu, nie ograniczając się tylko do prac anglojęzycznych, co jest rzadkim zjawiskiem wśród neofilologów, a więc i anglistów. Dlatego też nie dziwią liczne odwołania do prac autorów radzieckich/rosyjskich, niemieckich, a także polskich. Oznacza to, że zagadnienia teoretyczne są niezwykle dobrze osadzone w międzynarodowej literaturze przedmiotu. Jak już o tym była mowa, Autorka wielokrotnie polemizuje z zacytowanymi poglądami i przedstawia słuszne argumenty, które wskazują na Jej dojrzałość badawczą. Ponadto, wprowadza własną oryginalną terminologię, typologię rozmaitych kalk językowych, o czym wspomniano wyżej, jak i ich adaptację po przejściu na grunt polszczyzny. Dodatkowo można zwrócić uwagę na nieco odmienne rozumienie niektórych terminów przez Alicję Witalisz, na przykład uznanie określenia *borrowing* tylko za proces, co czyni wywód z pewnością bardziej przejrzystym. Wszelkie dywagacje teoretyczne są ilustrowane przykładami odnoszącymi się do angielsko-polskiego kontaktu językowego, co z kolei przyczynia się do łatwiejszego śledzenia rozważań. Innym pozytywnym aspektem monografii jest fakt oparcia rozważań teoretycznych na zebranych materiale, a nie postulowanie hipotez i „naginanie” do nich przykładów, z czym nierzadko mamy do czynienia w językoznawstwie. W tym miejscu należy wyrazić drobną wątpliwość odnoszącą się do przytaczania wielokrotnie tych samych przykładów, często ilustrujących rozmaite zjawiska, co znajduje uzasadnienie w argumentacji, choć mając do dyspozycji duży korpus, może należało z niego skorzystać i podawać rozmaite egzemplifikacje. Nie tylko jednak część teoretyczna budzi uznanie, ale również analiza stosunkowo bogatego materiału. Zebrano bowiem 547 (!) przykładów kalk strukturalno-semantycznych zaświadczonych w okresie od 2004 do 2015 roku, co oznacza, że Autorkę problematyka ta już od dawna interesowała, żeby nie powiedzieć, fascynowała. Kalki te zostały wyekscerpowane nie tylko z Narodowego Korpusu Języka Polskiego, ale także ze słowników, prasy, internetu oraz z języka mówionego. W tym miejscu warto pochwalić decyzję Autorki, aby nie włączać przykładów z Wikipedii, która, jak wiemy, nie zawsze jest należycie redagowana. Mój jedyny sprzeciw budzi uwzględnienie w analizie przykładów, które tylko raz zostały zaświadczone

w Korpusie. Mogą to być jedynie okazjonalizmy i z tego powodu nie włączałabym ich do analizy. Oczywiście można rozważyć argument, iż uwzględnienie tzw. angielskich *nonce-formations* otworzyło pole do zbadania czynników ułatwiających bądź hamujących proces instytucjonalizacji. Natomiast z pewnością podawanie kontekstu, w jakim pojawiają się kalki semantyczno-strukturalne w polszczyźnie, było słuszną decyzją zarówno ze względu na obecnie panujący trend w językoznawstwie, jak i z powodów praktycznych. W końcu trzeba zwrócić uwagę na bardzo przejrzyste podsumowanie odautorskich ustaleń zawarte w ostatnim rozdziale (Conclusions), gdzie znajdujemy liczne dane liczbowe oraz tabele. Dr Alicja Witalisz wykazała się nie tylko dobrą znajomością tematyki poruszanej w pracy, ale także dużą erudycją, o czym między innymi świadczy dołączona bardzo obszerna bibliografia. Jak już o tym była mowa wyżej, jest ona zróżnicowana pod względem krajów ich wydania, ale także należy podnieść, iż w wykazie literatury znajdują się najnowsze pozycje. W końcu na uznanie zasługuje warsztat badawczy, jak i rzetelność badawcza.

Last but not least, warto podkreślić zalety formalnej strony rozprawy habilitacyjnej. Została ona napisana bardzo dobrą akademicką angielszczyzną. Również redakcja książki nie budzi zastrzeżeń; znalazłam zaledwie parę błędów literowych, np. na str. 190 czy 213. Na uznanie także zasługuje zamieszczenie indeksu. Jedynym formalnym mankamentem jest brak oryginalnych cytatów, np. polskich językoznawców (Walczak 1987, Maćkiewicz 1988b oraz innych), a tym samym ograniczenie się do podania angielskiego przekładu. Można się tylko domyślać, że został on dokonany przez Autorkę.

Należy zatem stwierdzić, że monografia spełnia bezdyskusyjnie wymagania stawiane rozprawom habilitacyjnym. Jak już zaznaczono wyżej, przedstawia bowiem oryginalną analizę pojęć, typologię zapożyczeń, etc. oraz prezentuje w sposób niezwykle wnikliwy cały tok rozumowania, co świadczy o wspomnianej dojrzałości, a także samodzielności dr Alicji Witalisz.

Oceniając całość dorobku, można by postawić zarzut, iż począwszy od pierwszych artykułów poprzez pracę doktorską, a także kolejne publikacje aż do omówionej monografii, ma on charakter monotematyczny; wszystkie bowiem publikacje autorskie dotyczą kontaktu języka angielskiego z polskim. Jak pisze dr Alicja Witalisz w swoim autoreferacie, w obrębie tej szerokiej tematyki wyróżnia Ona siedem obszarów badawczych: 1. zapożyczenia semantyczne i zmiany semantyczne (8 artykułów), 2. kalki strukturalno-semantyczne z języka angielskiego (3 pozycje), 3. morfologia – morfologia zapożyczeń – zapożyczenia morfologiczne (4 publikacje), 4. teoria zapożyczeń (4 prace), 5. język a kultura (4 pozycje, przy czym jedna z nich dotyczy wpływu

angielskiego na inny język czyli na niemiecką), 6. globalizacja językowa (3 artykuły) i wreszcie 7. inne prace dotyczące zapożyczeń, w której to kategorii znalazły się trzy pozycje dotyczące: pseudoanglicyzmów, wpływu angielszczyzny na język Polonii zamieszkującej kraje anglojęzyczne oraz błędów w informacji w hasłach słownikowych, w których pojawiają anglosemantyzmy. Jak więc widać, Autorka w obrębie jednej tematyki, jaką są kontakty językowe, była w stanie zająć się różnymi i stosunkowo zróżnicowanymi ich aspektami. Inna problematyka znajduje odzwierciedlenie w redakcjach i współredakcjach książek, jak i w pracy magisterskiej, której pokłosem stał się artykuł pt. „Teaching the *un-teachable*: negative and privative adjectival derivations in English and Polish” (2004) poświęcony odmiennemu zagadnieniu, choć Kandydatka włączyła go w nurt badań znajdujący się w punkcie 3. Jest rzeczą oczywistą, iż dorobek sprzed obrony pracy doktorskiej nie podlega ocenie w tym postępowaniu, niemniej jednak warto na ten artykuł zwrócić uwagę. Naturalnie zarzut pogłębiania wybranego szerokiego tematu badawczego można odeprzeć argumentem, iż Habilitantka dzięki temu stała się wysokiej klasy specjalistką w tej subdyscyplinie językoznawstwa, co może stanowić większą wartość aniżeli powierzchowne poruszanie się po wielu obszarach lingwistyki. I rzeczywiście lektura nie tylko monografii, ale i wszystkich artykułów pokazuje, iż dr Alicja Witalisz jest badaczem bardzo wnikliwym, analizującym zagadnienia w sposób kompetentny i skrupulatny. Przebija przez wszystkie publikacje autentyczna pasja naukowa czy nawet fascynacja omawianą problematyką. Niemniej jednak wskazane byłoby zachęcenie Habilitantki do zróżnicowania tematyki badawczej w dalszych etapach kariery naukowej.

D. Ocena aktywności naukowej

Jak już wspomniano w części A, Habilitantka współuczestniczy w przygotowaniu wniosku o grant badawczy w ramach programu „Horyzont 2020”. Ponadto, jest członkiem międzynarodowego zespołu badawczego zajmującego się wpływem angielszczyzny na rozmaite języki (nie tylko europejskie) GLAD (*Global Anglicism Database Network*), co świadczy o tak współcześnie istotnym międzynarodowym uznaniu Jej aktywności naukowej.

Jak podano w części A, Habilitantka wzięła aktywny udział w 21 głównie międzynarodowych konferencjach w Polsce i za granicą (Malta, Słowacja, Węgry). Warto odnotować, że wszystkie referaty wygłoszone na tych konferencjach zostały opublikowane (dwa ostatnie są w recenzjach), co nie jest częste wśród pracowników naukowych częstokroć wygłaszających referaty, które następnie nigdy nie ukazują się drukiem.

Dr A. Witalisz od 2015 r. pełni funkcję sekretarza językowego (język angielski) *Biuletynu Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*, a także jest sekretarzem czasopisma *Annales*

Universitatis Paedagogicae Cracoviensis (nie podano daty rozpoczęcia pełnienia tej funkcji).

Kandydatka jest członkiem trzech towarzystw naukowych krajowych i jednego zagranicznego: Polskie Towarzystwo Językoznawcze, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium” oraz Societas Linguistica Europaea.

Jakkolwiek z uwagi na tematykę pracy badawczej zdecydowana większość publikacji Alicji Witalisz ukazała się w Polsce, niemniej jednak, jak już o tym była mowa wyżej, Jej działalność naukowa została dostrzeżona za granicą. Sądzę, że w dużej mierze zawdzięcza Ona to temu, iż wielokrotnie przebywała za granicą, gdzie prowadziła kwerendy biblioteczne (Niemcy) lub zajęcia dydaktyczne (w tym dla doktorantów). I tak w ramach programu Erasmus odbywała zajęcia lub wygłaszała wykłady w różnych ośrodkach Włoch, Hiszpanii, Turcji, Grecji, a ponadto czterokrotnie była zapraszana do Stanów Zjednoczonych. W sumie Jej działalność dydaktyczna była widoczna w jedenastu uniwersytetach europejskich i trzech amerykańskich. Na stałe współpracuje z amerykańską School of Communication z East Carolina University w Greenville w Północnej Karolinie, prowadząc zarówno tam zajęcia, jak i w Krakowie w szkole letniej organizowanej dla studentów amerykańskich. Nie ogranicza Ona jednak tej aktywności do wymiaru międzynarodowego, bowiem i w Polsce przedstawiała wyniki swoich badań między innymi na posiedzeniu Komisji Kultury Języka Polskiego przy Polskiej Akademii Nauk czy na spotkaniach Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego. Ponadto dała się poznać jako popularyzator nauki, dwukrotnie wygłaszając wykłady popularno-naukowe (Uniwersytet III Wieku w Krośnie oraz Akademia Młodych przy PWSZ w Krośnie).

E. Ocena działalności dydaktycznej i organizacyjnej

Przechodząc do oceny działalności dydaktycznej związanej z Jej macierzystą uczelnią, należy odnotować, iż Kandydatka prowadzi rozmaite zajęcia z zakresu lingwistyki głównie angielskiej (np. Wstęp do językoznawstwa, Gramatyka opisowa języka angielskiego, seminaria magisterskie i licencjackie). Zajęcia te zostały wysoko ocenione przez studentów. W skali 1-6 dr A. Witalisz otrzymała 5,2 punkty. Była promotorem 14 prac magisterskich i ponad 80 – licencjackich. Pełniła funkcję recenzenta pomocniczego dysertacji doktorskiej obronionej w Hiszpanii, a także zrecenzowała kilkanaście rozpraw magisterskich i kilkadziesiąt prac licencjackich. Wreszcie warto podkreślić, iż Kandydatka jest autorką kursów e-learningowych na platformie Moodle, co nie jest częstą aktywnością nawet wśród młodszego pokolenia dydaktyków.

Jeżeli chodzi o ocenę działalności organizacyjnej, to należy podnieść pracę Kandydatki jako koordynatora do spraw jakości kształcenia dla specjalności filologia angielska oraz członkostwo

w Radzie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Pedagogicznego jako reprezentanta niesamodzielnych pracowników naukowych, a także Jej udział we współorganizacji międzynarodowej konferencji na Węgrzech zatytułowanej „Across Borders V. International Conference on Culture, Language and Literature”.

F. Podsumowanie i wnioski

Dorobek naukowy dr Alicji Witalisz po uzyskaniu stopnia doktora uważam za wystarczający ilościowo, w pełni oryginalny i nowatorski. Świadczy on o Jej samodzielności naukowej, autentycznej pasji, erudycji oraz dojrzałości badawczej i doskonale wypełnia lukę w badaniach nad tak obecnie istotnym zagadnieniem, jakim jest wpływ języka angielskiego na polszczyznę, w tym wypadku, na poziomie poza-leksykalnym. Dorobek ten składa się z monografii pt. *English loan translations in Polish. Word-formation patterns, lexicalization, idiomaticity and institutionalization* oraz cyklu artykułów spójnych tematycznie. Przedstawiona monografia autorska, stanowiąca osiągnięcie naukowe, spełnia wymogi ustawowe określone w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 1 września 2011 r. (Dz. U. 196 poz. 1165). Ponadto, w okresie podlegającym ocenie Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego wzięła czynny udział w 21 konferencjach o zasięgu głównie międzynarodowym. Również dała się poznać jako doświadczony dydaktyk, popularyzator nauki i organizator zarówno w macierzystej uczelni, jak i w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Krośnie.

W związku powyższym z pełnym przekonaniem wnoszę o dopuszczenie dr Alicji Witalisz do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

